

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра філософії та суспільних наук (№ 701)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи

(підпис)

О.О.Карпенко

(ініціали та прізвища)

«31» 08 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА *ОБОВ'ЯЗКОВОЇ*
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Філософія

Галузь знань: 02 Культура і мистецтво

Спеціальність: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Освітні програми: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2020 рік

Робоча програма з нормативної дисципліни «Філософія» для студентів
спеціальності: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, освітня програма:
Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

«31» серпня 2020 р. - 13 с.

Розробники: О.П.Проценко., д-р. філос. наук, професор

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Д-р. філос. наук, професор

О.П. Проценко

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Обов’язкова
Модулів – 1	Спеціальність: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа Освітня програма: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	Навчальний рік
Змістовних модулів – 2		2019/2020
Індивідуальне науково-дослідне завдання: немає		Семестр 3-й
Загальна кількість годин – 40 годин аудиторних занять /90 годин	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Лекції*
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –2,5 години самостійної роботи студента – 3 години		16 годин.
		Практичні, семінарські
		24 годин.
		Самостійна робота
		50 години.
		Вид контролю: модульний контроль, залік

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної становить: для денної форми навчання – 40 годин аудиторних занять/50 годин самостійної роботи

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчання: надання знань з філософії як особливої форми досягнення дійсності та теоретичного обґрунтованого світогляду людини, в якій представлені різноманітні системи поглядів на фундаментальні засади світу в цілому, людини та їх взаємодії, в розумінні онтологічних, гносеологічних, антропологічних, аксіологічних, етичних, праксеологічних та соціальних проблем буття.

Завдання: забезпечити засвоєння специфіки філософського досягнення дійсності, ознайомити із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення;

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей:**

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, до аналізу й синтезу, узагальнення інформації в процесі підготовки первинних і/або вторинних документів;

ЗК7. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел для задоволення інформаційних потреб споживачів;

ЗК8. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт в інформаційно-сервісній галузі;

ЗК9. Здатність працювати в команді для розв'язання професійних завдань;

ЗК10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів соціокультурної діяльності);

ЗК11. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свободи людини і громадянина в Україні;

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

ФК6. Здатність підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації на професійному рівні;

ФК14. Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, постійного підвищення рівня інформаційної культури.

Програмні результати навчання:

РН5. Узагальнювати, аналізувати і синтезувати інформацію в діяльності, пов'язаній із її пошуком, накопиченням, зберіганням та використанням у сучасних організаціях, установах і підприємствах;

РН11. Здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання професійних завдань щодо надання інформаційних послуг та продуктів релевантних запитам споживачів;

РН13. Оцінювати результати діяльності та відстоювати прийняті рішення;

РН17. Бути відповідальним, забезпечувати ефективну співпрацю в команді для підвищення ефективності професійних комунікацій.

Міждисциплінарні зв'язки: Історія та культура України, бізнес-етикет, естетика, політологія, культурологія, історія та теорія мистецтв, риторика, концепція професійного спрямування.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Історія філософської думки

Тема 1. Специфіка та генеза філософської думки від міфу до логосу Своєрідність філософського пізнання і природа філософського відношення до світу. Філософія як особлива форма осягнення дійсності. Філософія як духовно-практична форма самопізнання та самовизначення людини. Оформлення філософії як «любові до мудрості». Предмет філософії: її основні проблеми і методи. Функції філософії. Людина - змістовне ядро всіх філософських проблем. Гуманістичний зміст історії виникнення і розвитку філософських проблем. Світогляд: структура, історичні типи та їх особливості. Міфологія, релігія, наука, філософія як особливі форми осмислення людиною світу. Філософія та наука: загальне та особливе. Основні поняття теми: світогляд, парадигма, філософія, історія філософії, філософія історії, онтологія, філософська антропологія, гносеологія, епістемологія, етика, естетика.

Тема 2. Виникнення європейської філософії як особливого типу мислення. Особливості формування європейського мислення в античній філософії: принципи, періодизація, основні проблеми, представники. Натурфілософія. Метафізика та діалектика як форми ставлення до дійсності. Вчення про гомогенність та гетерогенність буття. Буття та мислення. Стародавня філософія як зародок і колыска всіх наступних типів філософії. Формування східної та західної моделей світу. Форми метафізичних рішень проблеми буття-як-субстанції. Проблема Буття (щось) та Небуття (ніщо): умови відокремлення та співвідношення. Формування філософських систем: матеріалізм, об'єктивний та суб'єктивний ідеалізм. Формування та основне протиріччя античної науки. Простір і час як концепти осмислення буттєвості. Становлення основних принципів мислення та формальна логіка Арістотеля: основні закони та положення. Основні види понять, суджень та умовиводів. Аналіз, синтез, абстрагування як прийоми пізнавальної діяльності та формування знань. Різновиди аргументації. Проблема пізнання сутності та мотивації поведінки людини. Релятивізм та формування знання про моральність. Проблема щастя. Морально-етична проблематика. Вчення душі, сенс життя та принципи ідеальної держави.

Тема 3. Визначення духовної суті буття: сутність та існування. Передумови виникнення, періодизація, основні проблеми і принципи нового типу філософії в добу Середньовіччя. Від космоцентризму до теоцентризму. Подвійність та символічність буття: апофатична екзегетика. Буття як цілеспрямоване творіння. Зміна уявлень про людину та її місце у світі. Виникнення поняття «особистість». Розвиток вчень про внутрішній світ людини, свободу волі та індивідуальну відповідальність. Свобода волі та передумовленість. Співвідношення віри та розуму, сутності й існування в філософії. Суперечка про універсалії: реалізм, номіналізм, концептуалізм. Формування антропоцентричних та гуманістичних вчень. Людина як співтворець світу. Парадокси нескінченності: співпадання та розбіжності кінцевого та нескінченного, мікро та макро-світів.

Тема 4. Проблема методології наукового пізнання. Формування науки сучасного типу. Визначення вимог та принципів наукового пізнання. Проблема методу наукового пізнання: емпіризм проти раціоналізму, індукція проти дедукції. Генеза емпіризму (сенсуалізм та соліпсизм): особливості та недоліки. Відзнаки та аксіологічні умови

існування раціоналізму. Скептицизм. Формування наукових картин світу. Розвиток механіцизму та ньютонівської фізики. Монізм (атоми), дуалізм, пантеїзм, плюралізм (монада). Проблема людини та суспільства у філософії французького Просвітництва.

Тема 5. «Коперніканський переворот» в філософії: вирішення проблеми дуалізму об'єкта та суб'єкта пізнавальної діяльності. Подолання наукового догматизму та «коперніканський переворот» в філософії. Проблема специфіки пізнавального суб'єкта. Особливі риси та значення німецької класичної філософії. Формування трансцендентальної філософії, її внесок у подолання метафізики і споглядальності пізнання. Вчення про можливість наукового пізнання та побудову світу І. Канта. Світ як результат діяльності людського духа: діалектика «Я» та «не-Я». «Абсолютний ідеалізм» та культ людського розуму як завершальний етап розвитку класичної філософії. Дійсність як «розгортання» понять. Основні закони та принципи діалектики.

Модульний контроль. Модульна контрольна робота №1.

Змістовний модуль 2. Проблематика філософської думки сучасності

Тема 1. Філософські студії XIX – XX ст. Характерні риси сучасної філософії. Діалектичний матеріалізм – філософія марксизму. Загальні риси сцієнтичного напрямку філософії. Становлення філософії позитивізму в трудах О. Конта. Соціологічний напрямок позитивізму (Г. Спенсер та інші). Розвиток аналітичної філософії в трудах Л. Вітгенштейна та Б. Рассела. Американський прагматизм (Ч. Пірс, У. Джеймс та інші). Криза раціонального розуміння дійсності. Критика філософії історії Гегеля. Становлення проблематики сучасного світобачення. Специфіка розуміння людини у філософії сучасності. Відношення до науки. Загальні риси та проблематика сучасних напрямків філософії. Становлення, специфіка та напрямки ірраціональної філософії. Поворот філософії в бік ірраціоналізму та його причини: від Л. Фейєрбаха до С. К'єркегора. Основні риси «філософії життя» (А. Бергсон, В. Дільтей). Волунтаризм А. Шопенгауера. Моральний нігілізм та ірраціоналізм Ф. Ніцше. Методологічні засади герменевтики та феноменологія Е. Гуссерля. Філософія екзистенціалізму в проблемах та відповідних категоріях. Вчення про буття та екзистенцію М. Гайдеггера. «Екзистенційна комунікація» та «осьовий час» К. Ясперса. Вчення про свободу та «Іншого» у Ж.-П. Сартра. А. Камю та абсурдність буття. Вчення про свободу та творчість М. Бердяєва. Розмивання традиційних світоглядних ціннісних позицій. Критика цінностей західної цивілізації. Постмодерністські проекти перебудови естетики, політики, філософії. Радикальне оновлення філософського дискурсу.

Тема 2. Філософське осмислення світу та теорія пізнання. Філософська категорія буття. Буття людей і Буття світу - способи їхнього існування. Діалектико-матеріалістичне, метафізичне й ідеалістичне розуміння буття і ніщо. Сучасна наука про структуру матерії і матеріальну єдність світу. Рух як універсальний спосіб буття. Форми руху матерії, їхній взаємозв'язок. Простір і час – основні форми буття. Способи і результати освоєння людьми простору і часу. Соціальний, біологічний, психологічний вимір часу та простору. Поняття хронотопу. Сутність пізнання. Соціально-історична природа пізнавальної діяльності. Діалектика суб'єкта й об'єкта процесу пізнання. Джерела і рушійні сили пізнання. Роль соціальної практики в процесі пізнання. Історичні типи пізнавальної діяльності. Стиль мислення епохи. Істина, оцінка, цінність. Об'єктивність істини. Істина як процес. Форми і методи наукового пізнання. Специфіка пізнання природи і соціальної дійсності.

Тема 3. Філософська концепція людини та суспільства. Унікальність та універсальність феномену людини в світі. Проблема сутності та існування людини. Специфіка людського відношення до світу. Проблема розуміння людини в історії філософії. Класифікація визначень людини. Сутність людини. Індивідуальне та суспільне в людині. Поняття індивід, людина та особистість. Есенціалістський та екзистенціалістський підходи до розуміння людини. Свобода, творчість, відповідальність як ознаки людського буття. Зміст людського буття. Проблеми життя, смерті, безсмертя. Проблема свідомості у філософії. Природа і сутність ідеального. Дискусія в сучасній філософії і науці з проблем ідеального. Розвиток форм відображення як генетична передумова свідомості. Виникнення свідомості і її суспільна природа. Діалектика суспільної й індивідуальної свідомості. Методологічні аспекти дослідження взаємозв'язку мови і мислення. Формування штучних мов у науці і техніці. Проблема діалогу людини і комп'ютерних систем. Свідомість і мислення. Комунікація як комплексний феномен. Поняття суспільства. Природні передумови виникнення і розвитку суспільства. Суспільство як специфічна система, результат діяльності людини, що прагне досягти своєї цілі. Сучасні напрямки соціально-філософської думки. Сутність системного підходу до суспільства і його історії. Об'єктивне і суб'єктивне в історичних процесах. Специфіка соціального детермінізму. Людство як суб'єкт історії. Виявлення негативних сторін суспільного розвитку. Зміст і призначення історії. Культура і цивілізація.

Модульний контроль. Модульна контрольна робота № 2.

Контрольний захід: залік

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Історія філософської думки						
Тема 1. Специфіка та генеза філософської думки від міфу до логосу	10	2	2	-	-	6
Тема 2. Виникнення європейської філософії як особливого типу мислення	12	2	4	-	-	6
Тема 3. Визначення духовної суті буття: сутність та існування	10	2	2	-	-	6
Тема 4. Проблема методології наукового пізнання.	10	2	2	-	-	6
Тема 5. «Коперніканський переворот» в філософії: вирішення проблеми дуалізму об'єкта та суб'єкта пізнавальної діяльності.	12	2	4	-	-	6
Модульний контроль	1	-	1	-	-	0
Разом за змістовний модуль 1	55	10	15			30
Змістовний модуль 2. Проблематика філософської думки сучасності						
Тема 1. Філософські студії XIX – XX ст.	13	2	4	-	-	7
Тема 2. Філософське осмислення світу та теорія пізнання.	11	2	2	-	-	7
Тема 3. Філософська концепція людини та суспільства.	10	2	2	-	-	6
Модульний контроль	1	-	1	-	-	0
Разом за змістовний модуль 2	35	6	9			20
Усього годин	90	16	24	-	-	50
Контрольний захід – залік	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	16	24	-	-	50

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Специфіка та структура філософського знання.	2
2	Філософія як особлива форма осягнення дійсності. Історичні типи світоглядів	2
3	Особливості формування європейського мислення в античній філософії: принципи, періодизація, основні проблеми, представники.	2
4	Визначення духовної суті буття: основні проблеми і принципи нового типу філософії в добу Середньовіччя.	2

5	Визначення вимог та принципів наукового пізнання. Емпіризм та раціоналізм	2
6	Подолання наукового догматизму та «коперніканський переворот» в філософії	2
7	Вирішення проблеми специфіки пізнавального суб'єкта	1
	Модульний контроль 1	1
8	Особливості, характерні риси та філософські студії сучасності	2
9	Криза класичної парадигми та раціонального розуміння дійсності	2
10	Буття як філософська категорія. Сучасна наука про сутність світу та мислення	2
11	Унікальність та універсальність феномену людини в світі	2
12	Проблема змісту людського буття.	1
	Модульний контроль 2	1
Разом		24

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Людина - змістовне ядро всіх філософських проблем. Гуманістичний зміст історії виникнення і розвитку філософських проблем.	6
2	Формування та основне протиріччя античної науки. Простір і час як концепти осмислення буттєвості. Становлення основних принципів мислення	6
3	Буття як цілеспрямоване творіння. Зміна уявлень про людину та її місце у світі. Виникнення поняття «особистість».	6
4	Формування наукових картин світу. Розвиток механіцизму та ньютонівської фізики. Монізм, дуалізм, пантеїзм, плюралізм як наукові картини світу.	6
5	Світ як результат діяльності людського духа та розгортання понять	6
6	Розмивання традиційних світоглядних ціннісних позицій. Постмодерністські проекти. Радикальне оновлення філософського дискурсу	7
7	Людина в системі науки та техніки. Філософія техніки або технічна раціональність	7
8	Сучасні тенденції та протиріччя розвитку техногенної цивілізації.	6

	Глобальні проблеми людства	
Разом		50

8. Методи навчання

Словесні (лекція, бесіда, пояснення, навчальна дискусія, консультація та ін.); наочні (ілюстрування, демонстрування) та практичні (практичні заняття, самостійне спостереження).

9. Методи контролю

Поточний контроль (усне й письмове опитування, перевірка виконаних завдань), модульний поточний контроль, контрольна робота, що виконується під час самостійної роботи студента, підсумковий контроль (іспит)

10. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

10.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Робота на лекціях	0...1	8	0...8
Робота на семінарських заняттях	0...5	12	0...60
Виконання та захист семестрового завдання*	0...4	2	0...8
Модульний контроль	0...12	2	0...24
Усього за семестр			0...100

*Під семестровим завданням кожен викладач може запропонувати свої види роботи: доповідь за першоджерелом, ведення словника, щоденника стажування тощо.

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Приклад:

Білет:

1. Теорія об'єктивного ідеалізму Платона (20 балів).
2. Вчення про категорії та антиномії пізнання Іммануїла Канта (20 балів).
3. Форми та методи пізнавального процесу (20 балів).
4. Тестові завдання (40 балів)

10.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- сутність філософії як особливої форми теоретичного осягнення дійсності;
- структуру філософського знання, проблематику, значення та характер взаємодії;
- історичні форми розвитку філософської рефлексії, школи, представників, основні ідеї;
- специфіку взаємодії історичних форм філософування;
- розділи філософського знання, проблематику, підходи до вирішення сутнісних питань;

- *зміни у проблематиці та фундаментальні засади сучасної філософії;*
- *сутність та зміст глобальних проблем сучасності;*
- *зміст основних філософських текстів;*

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- для кожного типу філософії формувати його принципи, визначати специфічні риси та хронологічні рамки, аналізувати ідеї основних представників і літературні джерела розглянутого періоду;
- показувати, як принцип певної філософської системи виявляє себе у феноменах особливої історичної епохи;
- виявляти елементи менш розвинутих філософських систем у складі більш розвинутих;
- користуватися навичками логічного та критичного аналізу;
- застосовувати наукову методологію для вирішення конкретних задач, що виникають у процесі пізнання природи, людини, суспільства і мислення.
- розрізняти філософське і нефілософське мислення;
- формувати та відстоювати власні світоглядні позиції, розуміти суть та вести діалог із представниками інших.

10.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Виконати модульні тестування та захистити індивідуальні завдання. Знати історичні форми розвитку філософської рефлексії, школи, представників, основні ідеї, розділи філософського знання, проблематику, підходи до вирішення сутнісних питань. Мати фрагментарні, поверхові знання найважливіших розділів програми, лекційного курсу, сутність та зміст глобальних проблем сучасності; труднощі з використанням науково-понятійного апарату і термінології навчальної дисципліни; часткові труднощі з виконанням передбачених програмою завдань; неповне знайомство з рекомендованою літературою; прагнення логічно, виразно й послідовно викласти відповідь.

Добре (75-89). Добре володіти основним матеріалом курсу. Виконати та захистити всі модульні, семестрові та самостійні завдання. Знати категоріально-понятійний апарат, вміти визначати проблематику та основні підходи до її вирішення, продемонструвати навички критичного мислення та логічного аналізу. для кожного типу філософії формувати його принципи, визначати специфічні риси та хронологічні рамки, аналізувати ідеї основних представників і літературні джерела розглянутого періоду, виявляти елементи менш розвинутих філософських систем у складі більш розвинутих. Знання найважливіших робіт зі списку рекомендованої літератури

Відмінно (90-100). Глибоке і систематичне знання всього програмного матеріалу і структури дисципліни, а також основного змісту і новацій лекційного курсу в порівнянні з навчальною літературою; виразне і вільне володіння концептуально-понятійним апаратом, науковою мовою і термінологією відповідної наукової галузі; публікація наукової роботи (тез, статей); знання основної і знайомство з додатково рекомендованою літературою; вміння виконувати передбачені програмою завдання; логічно коректний і переконливий виклад відповіді. Формувати та відстоювати власні світоглядні позиції, розуміти суть та вести діалог із представниками інших

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

11. Методичне забезпечення

1. Чернієнко, В.О. Філософія: методика викладання дисципліни [Текст]: навч. посіб. /В.О. Чернієнко, О.І. Гаплевська. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіа. ін.-т», 2016. – 140 с.
2. Філософія в тестах [Текст]: навч. посіб. /В.О. Чернієнко, Н. Л. Більчук, С. І. Широка, О.І. Гаплевська. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіа. ін.-т», 2018. – 220 с.

12.Рекомендована література

Базова

1. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти, 3-є видання. – Львів: Новий Світ, 2020. – 296 с.
2. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія. Посібник для студентів ВНЗ, 3-є видання – К.: Академвидав, 2019 – 592 с.
3. Філософія : підручник / О. Г. Данильян О. П. Дзюбань. - 2-ге вид., переробл. і допов. - Харків Право, 2018. – 432 с.http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/fildan.pdf
4. Філософія як історія філософії [Ел.ресурс]: для студентів вищих навчальних закладів/ В.Ярошовець, І. Бичко.
https://chtyvo.org.ua/authors/Yaroshovets_Volodymyr/Filosofii_ia_k_istorii_filosofii

Допоміжна

1. Бичко І., Табачковський В., Бичко А. Філософія, 2-е вид. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 648 с.
2. Кривуля О.М. Філософія: Навчальний посібник – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 592 с. https://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/01.filosofija_posibnik_krivulja.pdf
3. Філософський словник соціальних термінів [Текст] – Х.: Р.И.Ф., 2005. – 672 с.
4. Філософія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) за наук. ред.. проф. В.С. Бліхара. – Львів: ПП Арал, 2018. – 184 с.
5. Philosophy: basic concepts=Філософія : основні поняття : tutorial / А. Svyashchuk, S. Shiroka, A. Kuznetsov ; Min. of Education and Science of Ukraine, Nat. Aerospace Univ. named after N.Ye. Zhukovskiy "Kharkiv Aviation Inst" . – Kharkiv. – Nat. Aerospace Univ. named after N. Ye. Zhukovskiy "KhAI", 2016. – 62 p.

13. Інформаційні ресурси

1. <https://library@khai.edu> - Науково-технічна бібліотека Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»
2. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
3. <https://stud.com.ua/filosofiya/> – Підручники для студентів
4. <https://pidru4niki.com/> Основні першоджерела